

ACC. N:R M. 14684: 1-9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Hildur Wickström, Markaryd*
Härad: *Lunnerbo* Berättare: *"*
Socken: *Markaryd* Berättarens yrke: *fröken*
Uppteckningsår: *1958* Född år *1900* i *Traryd*

Marknadsminnen för 50 år sedan. s. 1-9.
Fägen om svampskanarna och Markaryds-Flina.
s. 1.

Marknadsminnen för 50 år sedan

Markaryds marknad har mycket gamla anor - för mycket längre bider tillbaka var marknadsplatsen förlagd vid vägen strax intill Markaryds kyrka. På den tiden fanns inte mer än tre gårdar i nuvarande köpingen, Markaryds. Det var Södergård, Mellangård och Norregård. På den sistnämnda gården bodde en kvinna som hette Stina och än i dag kan man få höra berättas om henne. Det var under snapphanetiden som hon levde. Hon gillade inte snapphanarna och förbjöd dem att ta vatten i sin brunn. - denna brunn finnes ännu kvar i det sk. Celanderska huset, nere i källaren. För att förtreta Markaryds-Stina (som hon kallades) så fyllde de hennes brunn med stenar. Det påstods efter Markaryds-Stinas död att hon gick igen och många bl. a. en bekant till berättaren har sett hennes vålnad. Även har personer som bott i det Celanderska huset hört o-råsen på gården under nattetid - det lät som tunga stenar och block rullades över gården.

Sedan blev Markaryds marknad förflyttad till Norregården och på den plats där nuvarande järnvägarna löper fram och när

Stolan järnvägarna var anlagda så placerades marknadsplatsen lite nordost från den plats den förut varit belägen. För några år sedan flyttades marknadsplatsen till väster om köpingen.

Många dagar före marknaden gjordes förberedelser. Man snickrade ihop stånd, karusellerna byggdes upp och alla hade brått om att bli färdiga till årets stormarknad som ~~en~~ ansågs vara så gott som en högtidsdag. Många marknadsbesökare kom dagen innan och tog in hos vänner och bekanta och pensionat och hotell fylldes med gäster och övernattare. På bondgårdarna och även i bondgårdar i intilliggande socknar brukade man slakta en kalv, gris eller ett får för att ha litet att bjuda släkt, vänner och bekanta som eventuellt kom på besök och genomresa. Även ville ~~te~~ man ha ~~ett~~ litet gott i matväg i matsäcken för marknadsbesöket. Tidigt i otton på marknads-morgonen hördes på alla vägar Trampet av hästhovar i skritt eller trav, vagnarnas skamlande, kors råmande och kofjösares höjtan-
de. En kofjösare från Kittsjö fick namnet "Göken", ty bäst han gick där och fjösade sina stutar och kor, så pekade han uppåt och sa: "Ser ni göken - koko, koko, koko." Denne kofjö-

sare var lätt igenkänd - dels för att han hade en liten fjäder i hatten (gökfjäder?) och dels för sitt intensiva tjoande på sina stutar och kor, samt för sitt koko-ropande.

Mitt allra första marknadsbesök var troligen år 1907, men jag har just inga direkta minnen därifrån, utan alla mina marknadsbesök från mina barndomsår har samlat ihop sig till ett brokigt virrvarr i minnets album. Man hade skollov hela dagen och så tidigt på morgonen man kunde bar det iväg. Redan vid Markaryds östra station (man hade både östra och västra station på den tiden) så hördes sorlet och bruset från marknadsplatsen. De ankommande tågen ^{till} från båda stationerna var fullaste med resenärer och kreatur. Bekanta möttes och skakade hand, bondmoror i schalet och bönder finklädda i hemvävda kostymer, samt barn i alla åldrar hade alla bråttom att fortast möjligt komma iväg upp till marknaden. Det kom en massa marknadsbesökare från både Halland och Skåne och intilliggande smäländska socknar. Då man kom närmare blev sorlet allt starkare - posetivspelare revade på sitt posetiv och här stod Blinde Anton och

Sjäng sina vemodiga visor, vars ena visa började så här: "O, du
prövningsens tid" samtidigt som han höll upp sitt plommonstop
för en slant och sålde också sina tryckta visor. På ett annat
ställe stod Spele-Jonas och spelade på sin fiol och sjöng:
Varför skola människor strida, varför skall det gjutas blod (Spele
Jonas var bosatt i Markaryds köping, och försörjde sig med att resa
omkring i Sverige och spela fiol på gårdarna. Hans hustru hade
en gång blivit skadad vid ett blyttmedslag och detta hade gjort att
hon kallade något - och för örrigt ansågs vara litet besynnerlig. När
någon åkomma hade hon en tid vistats på ett lasarett och vid detta
fallfälle hade ryktet gått - att hon var död. En person hade då träffat
Spele-Jonas och frågat honom om det var sant att Albertina
var död. Då svarade Jonas: "Jag har nys fatt brev från henne
och det du sa - det nämnde hon inte om!")

Det var långa rader med karusellstånd, där det till försäljning fanns
rödrandiga polka-grisar, små sockervaggor med ludebarn i, 2 öres
sockerdockor med skära kjolar och pappersansikten. Där fanns
även papperskonfekt i alla färger med märken och tänkespråk.

Där fanns mycket som fängslade barnasinnet och en liten handkrä-
made här en 25-öring - samtidigt som man undrade hur pass
mycket av allt detta goda man kunde få för den pängen. Vid
ett stånd stod bagare Pettersson från Ulvared, bred och
gemyttlig och sålde bröd, korv och mycket annat i matväg
samt bredda smörgåsar. På ett annat ställe stod Lina Sköld
(också från Ulvared) och hade sin matservering, och här bänkade
sig gubbarna och intog för plägnad - allt medan man köpslog om
kreatur, slog i hand och pratade. Gummorna gick omkring
högtidsklädda med huvuduk på huvudet och fingrade och
tummade på ostakorgar och lerfat med de prutade och hand-
lade. Här hade grönsaks-Elén från Hässleholm sitt stånd, där
de sålde äpplen, päron, plommon och grönsaker. Italiennare med
sina ballonger i röda, blå, gula eller gröna färger samt zigenare
i brokiga volangprydda klänningar gjorde ett färggrant in-
slag i marknadsområdet.

Här fanns den första biografen där det även spelades grammo-
fon. Stojande och skrikande tältägare skrek ut sina sevärd-

heter, och en efter annan slank marknadsbesökarna in genom de öppna tältdörarna. Nedanför den snurrande karusellen stod en massa barn och ungdommar och väntade på nästa åktur.

Men även äldre personer kunde man få se här - det var alltid så, att skulle man träffa någon bekant på marknaden så var det vid karusellen. En gumma berättade att hon en gång avtalat möte med en bekant och väntetiden fördrev hon med att titta på de karusellåkande. Hon fick därvid se en annan gumma med ett nyköpt nattkärl i handen gå uppför karuselltrappan och slå sig ner i en av sofforna. Snart satte sig karusellen igång och det var säkerligen en komisk syn - den åkande gumman med ett nattkärl i sitt knä och den i farten viftande huvudschaletten stående rakt ut i luften.

En på sin tid i flera socknar välkänd person var "Mesa-Emma". Hon försörjde sig på att sälja polkagrisar, herrstrumper (socka) samt huvuddukar, förkläden och underkläder. Mesa-Emma hade blivit lite efterbliven - hon hade berättas det, blivit konstig därigenom att hennes mor i ett anfall av vansinne och sinnesförvirring försökt döda sitt barn. Hur det nu förhöll sig hade den vansinniga

ej lydnats i sitt uppsåt, men Mes-Emma hade blivit så sträckslagen att hennes förstånd tog skada. "Mesa-Emma" kunde ej räkna, hon kände endast skillnad på stora pengar eller små pengar, vita eller röda. Då hon var ute och sålde sina varor hade hon endast att lita sig till att köparna var ärliga mot henne. Hon hade även ~~stäm~~ kläder till försäljning och då kunde hon säga: "Ja ha byssor byxor må, gå må som utan pess (Spets). På Markaryds marknad hade Emma försökt sig på att åka karusell och om detta berättade hon själv efteråt: "Var på Markary marknad - sto en kar ropade åk cellfångelse kosta viter päng - ja åkte, grisa - sockakorga armen - yr huvu komma ner - allt snorre - snälla påga bju på perenad!" (Var på Markaryds marknad - stod en karl ropade åk karusell kosta vit päng - jag åkte grisa - sockakorg på armen - yr i huvudet kommer ner - allt snurrade - snälla pojkar bjöd på lemonad.)

En som på sin tid ej försummade marknaderna var den flätprydda mannen från Hinneryd. Jag minnes hur vi barn stannade, gapade och glädde på den kinge reslige mannen med de två långa hårflätorna omknutna med röda sidenband. "Grosshandlaren i fria luften", som

alltid vid sina besök i Markaryd bodde på Bengta Lundgrens privatko-
tell brukade för det mesta besöka Markaryds marknad. Han var alltid så
fint klädd i plommonstop, stärkt krage och stärkta manschetter - och han
försörjde sig på att gå omkring som gårdarhandlare. Särskilt
förtjust blev han, när han fick se unga flickor och hans vattenblå
sökte tjusa de yngre kvinnliga marknadsbesökarna. I sin svart-
gröna bonjour kom den aldrig svarslöse "Käst-Andreas Andreas"
(Kraust-Andreas) från Ulbaryd (by i Markaryds förs.) Han spatre-
rade omkring, hälsade och nickade och svängde sin käpp me-
dan en klar droppe salt och vippade under den spetsiga nästippen.
I yngre dagar hade han följt med på turer till Höganäs
för att köpa lerkärl som sedan såldes i södra Småland. Ler-
kärlen placerades på en härra och Käst-Andreas brukade
vara behjälplig med att skjuta på lasset bakifrån. Den familj som
handlade med lerkärl benämndes för lerkaralena (av lerkärl) och
det berättas att då ingen på Höganäs färderna var hemma, så fick
gris och katt följa med på vandringen. På senare tid lionärde sig
Andreas på att tillverka vispor och kvastar som han sedan gick

Bleckslagarna utbjödo sina hemtillverkade varor av mjölkspan-
nar, kakmätt, kakformar m.m. samt grant färgade leksakspannar
och andra leksaker. Korgmakarna sålde ostkorgar med vackra
mönster samt Torg- och potatiskorgar, och andra hade marknadsför-
säljare hade tillverkat liar och råfsor. Numera säljes det för
det mesta fabriksalster på marknaderna - och på marknaderna
förr och nu är det en stor skillnad och de gamla originella
människorna är för längesedan borta. Och några huvudukkläd-
da gummor finnes inte mera. Nya tider och nya sedvänjor har
gått in - det gamla är endast ett minne från en avlägsen
tid.